

Світлана Єрмоленко
доктор філол. наук, професор,
член-кореспондент
НАН України, зав. відділу
Інституту української мови
НАН України, м. Київ

Світлана Бибик
доктор філол. наук, професор,
ст. наук. співроб.
Інституту української мови
НАН України, м. Київ

Ангеліна Ганжа
канд. філол. наук,
ст. наук. співроб.
Інституту української мови
НАН України, м. Київ

МОВА, СТИЛЬ, КУЛЬТУРА — В ОБ'ЄКТИВІ ГУМАНІТАРНОЇ НАУКИ

Автори статті — співробітники відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, який очолює член-кореспондент НАН України Світлана Яківна Єрмоленко в Інституті української мови НАН України, — ведуть розмову про лінгвостилістику й культуру мови як напрямки мовознавчих досліджень, які, по-перше, засвідчують академічний рівень осмислення феномену літературного стандарту української мови, по-друге, найтісніше пов'язані з практичними культурно-освітніми стратегіями українського суспільства. Особлива увага приділена міждисциплінарному характеру лінгвостилістичних знань та тим соціальним викликам, які стоять перед сучасною академічною наукою на шляху пошуку ефективного впливу на гуманітарну культуру українського суспільства.

Світлана Єрмоленко: Початок XXI ст. — час неоднозначний, складний для академічної науки. Триває постійний і не завжди конструктивний діалог про корисність і ефективність наукових досліджень, про майбутнє української академічної науки. Чи не найбільше питань виникає до гуманітаристики, реальні результати якої не завжди очевидні: справді, важко побачити комерційний ефект від видання історичної пам'ятки, збірки народних пісень XIX ст. чи poradnika з культури мови.

Де має бути межа між фундаментальними і прикладними дослідженнями в суспільно-гуманітарній галузі? Адже те, що сьогодні видається вузькотеоретичним, далеким від повсякденних потреб, завтра може стати основою для народження нової наукової парадигми, для відкриттів інтердисциплінарного характеру і, крім того, може здобути непрогнозоване практичне застосування. А втім, для цього потрібний, по-перше, постійний зовнішній полілог академічної науки з суспільством, щоб забезпечити адекватне сприймання діяльності науковців, і, по-друге, внутрішній полілог між усіма академічними установами, який би сприяв взаємному посиленню потенціалу і результативності наукових студій.

Що ж саме досліджують науковці Інституту української мови і наскільки це потрібно? У широкого загалу на це будуть свої, переважно стереотипні, відповіді. Як не дивно, але й деякі науковці вважають, що завдання Інституту української мови — це лише укладання словників, порадників із редагування текстів, розв'язання правописних проблем. Зрештою, Інститут української мови часто сприймають як установу, яка має вирішити (але чомусь не вирішує!) всі питання мовної політики в Україні. Такий висновок має проєкцію і на сприймання діяльності інших установ Національної академії наук України.

Тим часом універсальність української мови як мови науки визначає й універсальний характер лінгвістичних студій. Ми не ставимо за мету обговорити усі проблеми вивчення української мови в академічній науці, а зосередимось на питаннях лінгвостилістики та культури мови.

Світлана Бибик: Отже, які можуть бути наукові відкриття в нашій лінгвостилістичній або культуромовній галузі? У чому полягають такі відкриття, чи, висловлюючись сучасним модним словом, інновації? Чи актуальне сьогодні поняття мовного стилю, як його розуміли лінгвісти в ХХ ст.?

Звернімося до цікавого висловлювання **М. Слабошпицького** про стилістів із його твору “Що записано в книгу життя”: “*Стилісти повертають нам віру в слово — скалічене й спотворене варварським із ним поводженням, брутално розтоптане й зачовгане ногами, опромінене байдужістю до нього. У стилістів слово — релігія. Тобто слово в них — це все. Для них світ починається зі слова і ніколи не закінчується, саме тому що в ньому є слово*”.

Власне, наша наукова галузь найтісніше пов’язана зі словом як основою творення гуманітарного клімату, гуманітарного простору в державі, тобто з реалізацією культурної політики в Україні.

В історії українського мовознавства 50—60-х роках ХХ ст. йшлося про розмежування практичної і загальної (теоретичної) стилістики. Перша — орієнтована на практичне удосконалення мови, вибір мовцем найдоцільніших форм спілкування в різних суспільних сферах, на засвоєння мовних норм, друга — на обґрунтування поняття мовного стилю, стилістичної системи національної мови, загалом — на визначення сутності лінгвостилістичних категорій. Традиційно стилістику пов’язують з естетикою слова.

Сучасне академічна гуманітарна наука віддзеркалює зміни в інтерпретації поняття стилю, що охоплює історію української культури, оцінку мовцем ситуації спілкування, в якій важливо враховувати сприймання співрозмовників, аудиторії. Дослідник-стиліст постає перед проблемою окреслення ситуацій мовної комунікації, надто коли йдеться про розширення сфер функціонування державної мови.

Світлана Єрмоленко: Тип мовомислення в офіційно-діловій або науковій сфері відрізняється від типу мовомислення мовця, який створює художній чи публіцистичний текст. Розуміння мови не лише як системи знаків, певного коду, а саме як мовно-розумової діяльності, як мовної свідомості, скеровує думку дослідників на пошуки власне мовних і позамовних чинників формування стилю.

Отже, стиль — це різновид творчої мовної діяльності, тип мовомислення, мовної поведінки в різних колективно усвідомлених ситуаціях спілкування, дотримання умов комунікації в конкретних сферах культури. У центрі розуміння динамічної моделі стилю — людина, яка і породжує, і сприймає (декодує) стильові різновиди літературної мови.

Створювана багатьма поколіннями людей, збережена в пам’яті, саме літературна мова, літературний стандарт як соціально престижний різновид національної мови забезпечує єдність нації, єдність українців усього світу.

Ангеліна Ганжа: Але ж у сучасному суспільстві спостерігаємо неоднозначне ставлення мовців до літературного стандарту. Літературну нормовану мову дехто називає штучною, нежиттєвою, нереальною. Ось, скажімо, й письменники у пошуках “оновленої” естетики слова й ефективних засобів привернення уваги читача пробують писати або рідним діалектом, або сленгом... Журналісти окремих видань намагаються максимально наблизитися до т. зв. “реальної” мовної практики українського соціуму, з їхнього погляду вельми далекої від літературного стандарту. Інші ж усіма силами намагаються подолати “засмічення” літературної мови, “врятувати її від шкідливих впливів”, “відновити історичну справедливість”.

Світлана Бибик: Поняття “чистота мови” чи “засмічення мови” належать до оцінних, так само як і поширене в сучасних полемічних висловлюваннях поняття “суржика”. Мабуть, в умовах демократизації нашого життя, розкутості спілкування закономірно змінюються й оцінки літературного стандарту. Адже помітно збільшилася кількість варіантів мовного вираження, дискутуються питання правопису, кодифікованої норми слововживання, вибору точного термінологічного змісту слова в масмедіа, до того ж висловлюються різні думки щодо оцінки конкретних висловів, тобто бачимо (чуємо) вияв індивідуальних мовних смаків.

Світлана Єрмоленко: Для живої, а не мертвої, законсервованої мови це процес природний. Але важливо, щоб у суспільстві завжди панувала думка: “*Мова має не роз’єднувати, а об’єднувати людей*”. І таку функцію виконує літературна мова. Соціальна престижність цього різновиду національної мови забезпечена використанням його в найрізноманітніших функціях суспільного життя. Літературної мови навчають у загальноосвітній школі, удосконалюють її знання в коледжах і вишах. Утверджувати літературний стандарт допомагає культура мови. Норми літературної мови, тобто й культуромовні рекомендації, також змінюються, адже змінюється свідомість, оцінка мовців. Згадаймо у цьому зв’язку термінологічне поняття “*динамічна стабільність норми*”, важливе для наших досліджень літературної мови.

Світлана Бибик: Коли виникає дискусія про літературний стандарт, ставлять запитання: “Хто встановлює літературну норму?” Раніше авторитет академічного словника, академічних граматик був незаперечний. Так само як була за взірць мова дикторів радіо, телебачення. Тепер інші реалії: немає багатотисячних накладів словників, довідкова література з культури мови часто містить рекомендації, що

ґрунтуються на суб'єктивних оцінках і висновках; радіомовлення й телебачення “виховують” слухачів (глядачів) своєю “незразковою” мовною практикою. Не може бути достатнім аргументом авторитет мови письменника. Те саме відбувається і в театрі, де мова акторів не становить еталонної літературної мови, тобто пересічному мовцеві важко розібратися, яка ж у нас літературна норма.

Ангеліна Ганжа: Напевне, сучасна українська літературна мова переживає період активного впливу усно-розмовної практики на писемно-літературну традицію. Демократизація суспільного життя, розширення сфер публічного використання української мови, з одного боку, виявляє прогалини у мовній освіті громадян, а з другого — співіснування слабких і сильних норм літературної мови. Глобалізаційні процеси, міжмовне контактування спричиняють зміни на всіх рівнях мовної структури. З огляду на це в навчально-освітніх програмах варто враховувати такий феномен літературної норми й передбачати її рухливість, змінність.

Світлана Єрмоленко: Академічна гуманітаристика забезпечує пізнавальний та освітньо-виховний потенціал культури мови. Ми працюємо майже півстоліття над тим, щоб учителі, викладачі вищої школи, дослідники Малої академії наук, журналісти мали перед собою своєрідний орієнтир у сфері життя і розвитку української літературної мови.

Певною мірою таким орієнтиром був і є науково-популярний щопіврічник “*Культура слова*”, який готує відділ стилістики та культури мови Інституту української мови НАН України. Цього року виданню “Культура слова” виповнюється 50 років. Згадаймо, як започатковувався цей збірник. Спочатку він вийшов під назвою “Питання мовної культури”, потім хотіли назвати його “Рідне слово”, але виразні асоціації такої назви, мабуть, не сподобалися ідеологічним радянським керівникам, тому й відомий цей збірник упродовж десятиліть як “Культура слова”. Частково його зміст змінювався залежно від зміни офіційної ідеології, але загальна настанова — плекання літературної мови, донесення до найширшого кола читачів інформації про естетично довершені художні тексти, про літературну норму — зберігалася впродовж десятиліть. Історія збірника пов'язана з історією відділу культури мови, створеного в Інституті мовознавства ім. О.О. Потебні АН УРСР як відповідь на соціокультурні запити. Представники старшого покоління пам'ятають регулярні телепередачі “Живе слово”, “Культура української мови”, радіопередачі “Слово про слово”. Тобто засоби масової інформації були орієнтовані на поширення зразкової літературної мови.

Інша річ, що офіційна пропаганда української мови була дозована, існувала цензура цих передач. Не можна було озвучувати гострі питання національно-мовної політики, а втім листи на адресу згаданих передач часто були глибоко аналітичними, бо виявляли

справжній стан функціонування української мови в Україні.

Світлана Бибик: Культуру мови завжди розуміли як дотримання літературної норми української мови. Поширені в газетах, журналах мовні поради стосувалися норм літературного слововживання, орфоепічних, орфографічних, граматичних, стилістичних правил, які утверджували і графічний, і звуковий образ літературної мови. Тим часом мовна практика завжди ширша й різноманітніша, ніж визначені в підручниках, посібниках літературні стандарти. Тоді, в 60-х роках минулого століття, важко було навіть уявити дискусії про вибір мовної норми, про різні критерії формування літературної норми. Сьогодні ж таких дискусій не бракує.

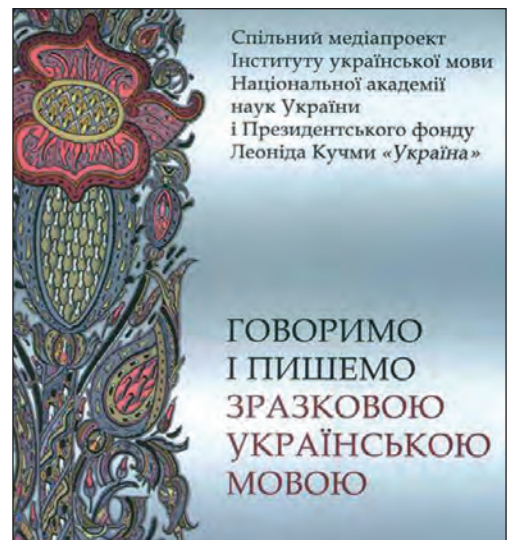
В українському суспільстві, після того як був прийнятий закон про державний статус української мови, відбувалися помітні зміни в масовій свідомості. Наведу такий конкретний приклад. На початку 1990-х років була спільна програма Київської міської держадміністрації, Інституту української мови НАН України та Українського науково-виробничого центру “Рідна мова” (директор — доктор філол. наук, професор *Л.О. Пустовіт*).

До виконання широкої програми — створення “Бібліотеки державного службовця. Державна мова і діловодство” (1995 р.) — першими прилучилися співробітники відділу стилістики та культури мови Інституту української мови НАН України. Було видано низку російсько-українських словників різного обсягу й термінологічного спрямування, новий словник іншомовних слів, універсальний довідник-практикум з ділових паперів. Новітня за формою і за змістом довідкова література у сфері офіційно-ділового спілкування допомагала державним службовцям в українськомовній усній і писемній практиці.

Ангеліна Ганжа: Не можна оминати постійну консультаційну діяльність відділу. Відповідаючи на практичні потреби, авторський колектив підготував 1998-го та 2000-го років видання “Культура мови на щодень”, згодом, 2005-го, — “Довідник з культури мови”. Наклади культуромовних порадників — 5 тис. та 9 тис. примірників відповідно!

Сучасна репрезентація цих порад — електронна інформаційно-довідкова система “Культура мови на щодень” та CD “Говоримо і пишемо зразковою українською мовою” (ініціатор проекту — директор Інституту української мови НАНУ *П.Ю. Гриценко*, за підтримки Президентського фонду *Леоніда Кучми* “Україна”). Час змінює способи обміну інформацією між соціумом і мовознавцями — через електронну комунікацію. Матеріали такого спілкування (відповіді на конкретні запитання) зібрала і представила у пораднику *О.В. Ожигова*.

Світлана Єрмоленко: Це сторінки історії нашого відділу. Які ж нові соціальні запити постають перед академічною наукою й практикою сьогодні?

Усвідомлюємо, що українська мова має бути інструментом формування нової світоглядної парадигми, в якій людина поставлена в центр цивілізаційного поступу держави. Нинішні освітні програми створюють усі умови для безперервного особистісного зростання, для реалізації права на освіту на всіх рівнях (повсякденно-побутовому, початковому, базово-загальному, професійно-технічному, базовому вищому) і видах (освіта в навчальних закладах, самоосвіта, медійна освіта).

Академічна школа лінгвостилістики понад півстоліття забезпечує теоретичні й практичні курси вищої школи індивідуальними, колективними напрацюваннями в галузі теорії та історії української літературної мови як історії розвитку стилів.

Тому в освітніх програмах передбачено — навчити вільного володіння українською мовою в усіх сферах суспільної діяльності, навчити емоційно-оцінних моделей усного та писемного спілкування. Образно кажучи, навчити мовців вчасно, вдало, узгоджено змінювати “стильовий одяг”, бути динамічними у своїй творчій мовній діяльності.

Світлана Бибик: Ви, Світлано Яківно, багато років працюєте над створенням нового покоління підручників для загальноосвітніх середніх шкіл. Підручник з української мови має особливий статус у сучасній навчально-освітній практиці й загалом у національній культурі. Цей статус визначений потребою виховувати в загальноосвітньому навчальному закладі учнів із стійкою мовно-національною свідомістю, які активно володіють українською мовою і своєю щоденною мовною практикою забезпечують функціонування української мови, підносять її соціальний престиж в Українській державі.

Як у практиці шкільної освіти вдається впроваджувати академічні напрацювання, зокрема в розділі “стилістика”?

Світлана Єрмоленко: У мене тут своя теорія і практика: відстоюю прозорий, легкий стиль викладу для учнів. У створюваних підручниках дотримано таких концептуальних положень:

по-перше, доступне, пристосоване до загального сприймання учнями відповідного віку формулювання правил, відмова від штучно ускладнених пояснень, які не пов’язані з практичними потребами засвоєння мови;

по-друге, оперування цікавим щодо змісту, різноманітним щодо стилів висловлення текстовим матеріалом, який привертає увагу до інформаційної глибини, інтелектуальних та естетично-емоційних можливостей української мови;

по-третє, використання різноманітних цікавих рубрик як основи творення сучасного підручкового тексту, в якому стислість, лаконічність поєднані із науково-популярним викладом навчального матеріалу.

Я проти “занауковлення” інформації, проти ускладнених правил, переобтяжених теорією. Я за практичне оволодіння українською мовою в цікавих діалогах, у створенні коротких текстів. А відчуття різних стилів дається мовцям із практики спілкування і знайомства з різними текстами.

Перед авторами сучасних підручників стоїть складне завдання: гармонійно поєднати тексти різних часових зрізів літературної мови, навчаючи учнів упізнавати за мовою добу, коли було написано твір, відчувати соціальне забарвлення слова.

Ангеліна Ганжа: Напевне, сьогодні складно знайти для підручника цікаві інформативні й естетично довершені тексти, які б відповідали віковим особливостям учнів. Поглиблює проблему й те, що сучасні школярі відповіді на всі запитання шукають в Інтернеті, а не в книгах. Там вони натрапляють і на різнобій у правописі, і на особливі “норми” слововживання. Сучасні засоби масової комунікації могли б стати джерелом наповнення текстів підручників цікавою соціокультурною інформацією, але в них відчуваємо виразну орієнтацію на розмовно-побутову практику, почасти — на фамільярний, вульгарний реєстр спілкування.

Світлана Єрмоленко: У сучасних умовах, коли словник багатьох школярів обмежується молодіжним жаргоном, десятком стереотипних фраз, саме пояснювальна робота з доскональними художніми текстами, робота над збагаченням синонімічних висловлювань через добирання з художніх джерел відповідників до поширених у мовній практиці молоді жаргонних висловлювань може бути ефективною.

Вона сприятиме вихованню чуття слова, його стилістичної гнучкості, часової змінюваності, ширше — розумінню невіддільності мови від життя людини й суспільства.

Світлана Бибик: Текст завжди в полі зору лінгвостилістики, тому одним із маркерів її розвитку є динаміка інтерпретативних практик. Рівневий підхід у лінгвостилістиці був прийнятний на перших етапах становлення української стилістики, яка перебувала у стані пошуку свого предмета дослідження і виходу з-під крила літературознавства. Вибудовуючи свою методологію вивчення мови художньої літератури, наукових, публіцистичних, ділових, сакральних, усно-розмовних текстів, лінгвостилістика не відкинула естетичний критерій норми літературної мови. Змінюється читач, його умови суспільного життя, і змінюється розуміння створених і віддалених у часі насамперед художніх текстів.

Так, початок 1990-х років був пов’язаний з лінгвостилістичною інтерпретацією текстів реабілітованих письменників — *Олега Ольжича, Євгена Маланюка, Уласа Самчука, Івана Багряного, Яра Славутича,*

поетів Нью-Йоркської групи та інших, а також творців наукового стилю — *Михайла Драгоманова, Михайла Грушевського, Івана Огієнка...*

Мовно-естетичну методологію інтерпретації художніх текстів, яка сприяє формуванню українознавчого світогляду читачів і розширює знання про нові джерела української мовно-літературної практики, активно використовують викладачі вищих навчальних закладів.

Світлана Єрмоленко: З усіх лінгвістичних галузей саме стилістика має найбільш внутрішньо мотивований і зовнішньо стимульований інтердисциплінарний характер. Інтердисциплінарність лінгвістичної чи не найвиразніше постає у зв'язках із літературознавством.

Вивчаючи мову художньої літератури як один із визначальних функціональних стилів, а також індивідуальні мовостилі письменників, ми пропонуємо концептуально-знаковий вимір історії літературної мови. Саме такий підхід застосовано до аналізу індивідуальної мовної картини світу в її зв'язку зі світоглядом автора, внеском письменника в розвиток літературної мови, роллю художніх текстів як мовно-естетичних знаків національної культури.

Конкретні методи лінгвістичних досліджень дедалі виразніше окреслюють зв'язок лінгвістичної із загальною проблемою "*мова і культура суспільства*". Напрямок лінгвокультурології в широкому лінгвістичному розумінні пов'язаний із синтезом ідей когнітивної лінгвістики, комунікативної лінгвістики, прагмалінгвістики.

У відділі стилістики та культури мови від самого початку його створення розробляють теорію широкого розуміння культури мови: не лише як увага до рівневих, структурних норм української мови, не лише пропагування літературного слововживання, використання правильних закінчень, суфіксів, а й поширення глибинного мовного досвіду українського народу через естетично довершені художні, публіцистичні тексти, через тісніший зв'язок із соціальною психологією, синергетикою, герменевтикою.

Ангеліна Ганжа: А втім, звернімо увагу, що в умовах глобалізації, особливостей сучасного інформаційного простору доводиться чути про неготовність гуманітарної галузі до інтеграції методологічних підходів, до переходу на новий рівень теоретичного і практичного опрацювання сучасних фактів інтелектуально-культурного буття суспільства, пов'язаних із національними й цивілізаційними викликами сучасності, і загалом про кризу в гуманітаристиці.

Чи є нині суспільний запит на нові наукові дослідження в лінгвістичній?

Світлана Єрмоленко: На нашу думку, у цьому контексті варто розрізнити суспільний запит на

науковий результат як елемент цивілізаційного поступу і готовність конкретної особистості-реципієнта сприймати та застосовувати цей результат у повсякденній практиці.

Сформованість у мовної особистості попиту на гуманітарне знання — це й результат гуманітарної освіти, й ознака елітарності мовної свідомості індивідуума.

Під гуманітарним знанням розуміємо не лише обізнаність з українським і світовим мовно-літературним процесом (до цього прилучають насамперед гуманітаріїв), але й широту поінформованості в напрямках філософії, історії, релігієзнавства, культурології, політології, суспільствознавства тощо.

Щоправда, зниження соціальної престижності вищої освіти, зокрема гуманітарної, суперечливі кроки з реформування гуманітаристики у професійно-технічних вишах знижують і рівень фундаментальності гуманітарного знання. Утім мотивація до самоосвіти індивідуума, усвідомлення "*корисності для себе*" тієї чи тієї соціально-гуманітарної інформації створює передумови для ліквідації гуманітарних "*прогалів*".

На тлі цих процесів зміщується ієрархія цінностей гуманітарної освіти: наприклад, вивчення іноземних мов має вищий пріоритет перед вивченням української мови; оволодіння соціальною психологією має вищий пріоритет порівняно з вивченням філософської культури тощо. Ці рейтинги залежать від запитів соціуму та держави на різні типи професійної діяльності.

Мережа ЗМІ дає споживачеві інформації вибір орієнтирів — на елітарну чи масову культуру. І завданням гуманітарної політики держави є прищеплення таких ціннісних орієнтирів, щоб особистість прагнула розширювати позитивне українсько-й цивілізаційноцентричне пізнавальне поле.

Представники ж академічної науки мають освоювати науково-освітні сегменти медіасередовища з метою формування гуманітарного клімату в Україні, позитивного іміджу України в світі, збереження і примноження духовних, культурних і моральних цінностей українського народу, серед яких — багатофункціональна українська літературна мова.

Світлана Бибик: З нашого погляду, закиди щодо неготовності гуманітарного мислення до інтеграції методологічних підходів не завжди виправдані. Сучасна лінгвістична відкрита, порівняно з іншими напрямками мовознавства, до інтердисциплінарності.

Цей принцип у розвитку сучасної гуманітаристики вважають одним із пріоритетних і таким, що відкриває перспективи для внутрішнього саморозвитку певного гуманітарного напрямку: формування новітньої та адаптація привнесеної з інших дослідницьких практик метамови та категорійної бази досліджень; розширення напрямків наукових студій.

Принцип інтердисциплінарності в сучасній гуманітарній парадигмі може бути виражений у двох векторах:

по-перше, як внутрішньо фахова взаємодія напрямків,

по-друге, як міжгалузева компліментарна взаємодія природничо-технічних і гуманітарних наук.

Прикладом першого вектора розвитку української лінгвостилістики за інтердисциплінарним спрямуванням є взаємодія з соціолінгвістикою. Як приклад поєднання лінгвостилістики з соціолінгвістикою можна назвати виконану підтему “Українська мова” в рамках міжнародного проекту “Найновіша історія слов’янських мов” (керівник проекту в Україні — доктор філол. наук, професор **С.Я. Єрмоленко**).

Ангеліна Ганжа: До речі, формування таких напрямків, як юридична (правова, документальна) лінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвоконфліктологія, — це також результат інтегративного входження методології лінгвістики, стилістики функціональних різновидів мови, комунікативної стилістики в пізнавальне поле юриспруденції, психології, культурології, зокрема міжкультурної комунікації. Саме з останнім із напрямків інтеграції лінгвостилістики пов’язане моделювання категорії *стилю як діяльності за певним типом психолінгвальної організації*.

Українська лінгвостилістика — складник експертного гуманітарного середовища, яке очікує від фахівців об’єктивного потрактування змісту документів, залучених у цивільних судових розслідуваннях, навчально-освітньої літератури (підручники, посібники, навчальні програми), мовного законодавства.

Світлана Бибик: Також широкі перспективи має цифрова гуманітаристика. Зокрема, завдання співробітників відділу стилістики та культури мови полягає в поетапному застосуванні інформаційних технологій для підготовки спеціалізованої енциклопедії “Українська лінгвостилістика”, у розширенні історіографічних досліджень з різних підтем і дослідницьких проблем.

Наприклад, уже 2007 року побачила світ довідкова праця “Українська лінгвостилістика ХХ — початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела”, в якій узагальнено основні поняття лінгвостилістики, подано бібліографічні джерела за відповідними розділами (характеристика художнього стилю з жанровими різновидами, а також — публіцистичного, наукового, офіційно-ділового, розмовного, сакрального функціональних різновидів літературної мови); індекси термінів і персоналій (письменників, чий твір став об’єктом дослідження лінгвостилістів). Така робота має продовжуватися далі, але вже із застосуванням інших методів.

Світлана Єрмоленко: Сучасна мовно-літературна практика є простором, у якому реалізовано соціокомунікативні потреби національної спільноти.

У всіх функціональних стилях, загалом у сучасній мовній комунікації, спостерігаємо нові процеси й явища.

Ангеліна Ганжа: Динамічні зміни наукового стилю української літературної мови зумовлені розвитком світового інформаційного наукового простору, розширенням сфер функціонування української мови як державної в різних соціокультурних галузях і відповідним кількісним та якісним урізноманітненням продукуваних у цих галузях наукових текстів. Перед редколегіями наукових та науково-популярних видань НАН України нині стоїть завдання індексування публікацій у світових наукометричних базах. Щоб досягти високої якості наукових текстів, треба дбати про їх інформативність і зрозумілість.

А зміни в публіцистичному стилі відображають тенденції динаміки літературної норми, ціннісні орієнтири сучасного світу, інтелектуалізацію мовців, тобто є ефективним інструментом впливу на мовну свідомість соціуму.

Світлана Бибик: Поява нових форматів масової комунікації супроводжується помітним розхитуванням загальнолітературної і жанрово-стильової норм. Цей процес характерний як для публічного, професійного, так і для індивідуального міжособистісного спілкування.

У зв’язку з активізацією усно-розмовних джерел, що віддзеркалюють культуру повсякдення в публіцистичних текстах, важливо дослідити вербальні елементи стереотипізованого уявлення про буття людини в сучасній (лінгво)культурі — побутовій і професійно-офіційній, утилітарно-приватній і суспільній, буденній і святковій, “своїй” та “чужій”.

Світлана Єрмоленко: Український читач неоднозначно сприймає зміни в сучасній мовно-художній практиці. Справді, смаки в мовців різні. Одним подобається елітарне інтелектуалізоване мовомислення письменника, другі в художніх текстах знаходять близькі й зрозумілі для них мовно-естетичні знаки національної культури, ще одних відвертає, разить натуралізація художньої оповіді тощо.

Загалом у центрі парадигми новітнього гуманітарного знання постає людина: людина-мовець; людина-носій певної культури (побутової, професійної, комунікативної), морально-етичних цінностей, історичної пам’яті; людина в мікро- чи макросоціумі.

Ці та інші (почасти складні й не завжди осмислені) проблеми сучасної мовної культури, активні процеси жанрово-стильового урізноманітнення усного й писемного спілкування — в об’єктиві сучасної гуманітарної науки. ■